

- Gaz boru hattı
- Petrol boru hattı
- Ekonomik koridor
- Tren yolu hattı
- İpek Yolu ekonomik kuşağı
- 21. YY İpek Yolu deniz kuşağı
- AIIB ülkeleri
- Çin yatırımı alan limanlar
- Akıllı şehir
- Akıllı elektrik iletim hattı
- Akıllı ulaşım
- Enerji internet
- Milli genişband ağı
- IDC Data merkezi

MODERN İPEK YOLU PROJESİ'NDE

SURİYE

“

Bir Kuşak, Bir Yol projesi yeni bir düşüncenin ürünü olmayıp, iki bin yılı aşkın tarihi olan İpek Yolu'nun modern usullerle yeniden canlandırılması amacını gütmektedir. Çin'den başlayıp Asya kıtasını boydan boya kat ederek Avrupa ve Afrika'ya uzanan bu yolun en önemli geçiş güzergahlarından birisi de hiç şüphesiz bugün ki Suriye topraklarıdır.

”

Hamza Haşıl

Araştırma Asistanı, ORSAM

Global bir güç olarak Çin'in en önemli dış politika aracı şüphesiz ki ekonomik potansiyelidir. 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren bu gücünü katlayarak artırmış ve dış politikasında etkin bir şekilde kullanmıştır. Bazen doğrudan yatırımlar, bazen de borçlandırmalar yoluyla başta Afrika ülkeleri olmak

üzere, Asya'dan Güney Amerika'ya kadar ekonomik darboğazda olan irili ufaklı birçok ülke ile ekonomi temelli ilişkiler kurmuştur. Finansal boyutu ön plana çıkan bu ilişkilerde Çin'in en belirgin özelliği, yüksek riskli bölgelere yatırım yapmaktan çekinmemesi olmuştur. Genel itibarıyla riskin büyüklüğü kazancın da büyüklüğüyle eş güdümlü olduğu için Çin, bu tutumunu sürdürmekte herhangi bir sakınca görmemiştir. Dolayısıyla Suriye'yi, Çin'in mevcut ekonomik politikaları doğrultusunda son derece uygun özellikler taşıyan bir ülke olarak tanımlamak yanlış olmaz. Fakat, Suriye'yi Çin için önemli yapan ana etken “yüksek risk, yüksek

kazanç” politikasından ziyade Suriye'nin jeopolitik konumudur. Jeopolitik açıdan Suriye'yi ön plana çıkartan iki temel unsur vardır; Ortadoğu'da köprü vazifesi görebilecek konumda olması ve Akdeniz havzasına açılan kapı olmasıdır.

Bir Kuşak Bir Yol Projesinin Tarihsel Arka Planında Suriye

Bir Kuşak, Bir Yol projesi yeni bir düşüncenin ürünü olmayıp, iki bin yılı aşkın tarihi olan İpek Yolu'nun modern usullerle yeniden canlandırılması amacını gütmektedir. Çin'den başlayıp Asya kıtasını boydan boya kat ederek Avrupa ve Afrika'ya uzanan bu yolun en önemli geçiş güzergahlarından birisi de hiç şüphesiz bugünkü Suriye topraklarıydı. Tarihsel İpek Yolu'nun işlek olduğu dönemde bugünkü Suriye'nin bulunduğu bölge son derece jeopolitik ve jeoekonomik öneme sahipti. Çünkü burası Avrupa ve Afrika'ya kara yolu ile bağlantı kuran bir coğrafya olmakla birlikte ekonomik canlılığın en üst seviyede olduğu Levant'ın da göbeğindeydi. Çin'den gelen mallar, Palmira'dan geçerek Akdeniz'e ulaşıyor ve buradan çeşitli pazarlara yayılıyordu. Palmira'nın önemini yitirmesi üzerine Halep ve Antakya hattını takip eden ikinci bir hat oluştu. Dolayısıyla, modern Suriye'nin üzerine kurulduğu toprak parçası, eski İpek Yolu için önemli bir güzergâh olmaya sürekli devam etti.

Bölgedeki siyasi istikrarsızlık ve kaos ortamı bir kenara bırakılıp, coğrafi bir bakış açısı temel alındığında görülecektir ki Anadolu'ya ve oradan Avrupa'ya ulaşacak bir hattın, Suriye üzerinden geçmesi ekonomik sürdürülebilirlik açısından en uygun rotadır. Bunun yanı sıra, Bir Kuşak, Bir Yol inisiyatifinin Türkiye ve İran'ı kapsarken Suriye ve Irak'ı denklemin dışında tutması ancak güvenlik gerekçeleriyle açıklanabilir. Öyle ki, bu ülkeler coğrafi

olarak birbirine geçişken bir yapıdadır ve ticaret odaklı bir bakış bu doğal denklemi bozmak istemez. Dolayısıyla siyasi istikrara kavuşmuş bir Suriye'nin Bir Kuşak, Bir Yol Projesi'nin en kritik kavşaklarından birini oluşturacağı muhtemeldir. Suriye'nin potansiyel önemini iyi kavrayan Çin, Suriye iç savaşını çok yakından takip ederek bu ilgisini sürekli canlı tutmuştur.

Projeye Yönelik Çin ve Suriye Rejiminin Girişimleri

Çin'in Suriye'ye yönelik yatırımları, 2011'de patlak veren iç savaşa rağmen kısmi olarak devam etmiştir. Çin, Suriye'ye olan ilgisini her fırsatta dile getirerek rejim ile ekonomi temelli güçlü ilişkiler kurmuştur. Çin'in Suriye Özel Temsilcisi ve Suriye'deki Çin Büyükelçisi rejim ile sürekli dirsek temasında olmuştur. Çin, iç savaşa doğrudan etki edecek bir pozisyon almamakla birlikte barışın sağlanarak istikrar ortamının oluşturulması için BM ve BMGK nezdinde birçok kez çağrıda bulunmuştur. Bu çağrıların insani boyutu bir tarafa, esas gaye; bölgedeki ekonomi güvenliğini sağlayarak büyüyen Çin ekonomisine yeni bir pazar kazandırmaktır. Bu noktada Çin, savaş devam ediyor olmasına rağmen rejim bölgesinde birtakım küçük çaplı işletmeler ve fabrikalar kurarak daha büyük projeler için kendisine referans oluşturabilecek icraatlarda bulunmuştur. Bu tür faaliyetler, Suriye'nin yeniden inşasına yönelik Çin'in söylem ve vaatlerini güçlendirmek açısından son derece stratejik bir amaç gütmektedir.

Suriye iç savaşına dolaylı ya da doğrudan müdahil olan global ve bölgesel güçler savaşın olumsuz etkilerine de maruz kalmaktadır. Bu noktada ABD, Rusya, İran ve Suudi Arabistan gibi ülkelerin savaşa yönelik milyarlarca dolarlık harcamaları veya Türkiye'nin sadece mültecilere yönelik yaklaşık 40 milyar dolarlık harcaması dikkate alındığında Çin'in bu bedellerin hiçbirini ödemediği görülmektedir. Buna rağmen Çin, Suriye iç savaşında oluşan siyasi konjonktür sebebiyle Suriye'nin yeniden inşasından en büyük payı alması muhtemel ülkedir. Bu fırsattan en iyi şekilde yararlanabilmek için de Esad rejimi ile yakın temas kurarak ekonomik kalkınma ve işbirliği planları sunmaktadır. Çin bu yöndeki girişimlerini 2017'den itibaren artırmıştır. Suriye rejimi Dışişleri Bakanı Velid Muallim, Çinli mevkidaşı Wang Yi ile Eylül 2017'deki BM Genel Kurulu'nda Çin'in Bir Kuşak, Bir Yol inisiyatifi üzerine görüşerek, Suriye'nin İpek Yolu'ndaki tarihi rolüne değinmiştir. Suriye'nin tarihi ve jeostratejik konumunu takdir eden Yi, bu projenin iki ülke arasındaki işbirliği için önemli bir fırsat olabileceğini belirtmiştir. Buna ek olarak Velid Muallim, Suriye'deki yeniden inşa sürecinde Çin'in rol almasını istediklerini ve Çin için her türlü kolaylığı sağlayacaklarını ifade etmiştir. Dolayısıyla her iki taraf da karşılıklı çıkarlar üzerinde büyük oranda mutabık kalmışlardır. Benzer şekilde 5 Ağustos 2018'de Çin'in Suriye Büyükelçisi Qi Qianjin tarafından yazılan mektupta Çin'in Suriye'de yapacağı altyapı ve inşaat anlaşmalarına atıfta bulunularak özel-

likle yapılacak olan demiryolu ve limanlara değinilmiştir. Suriye rejimi ile yapılacak bu anlaşmaların özellikle de Çin'in Bir Kuşak, Bir Yol projesinin bölgedeki gelişimine büyük katkı yapacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla bu projenin bölgedeki başarısı için Çin'in altyapı ve inşaa faaliyetleriyle Suriye'ye yerleşmesi son derece önemlidir. Özellikle, Doğu Akdeniz'deki Hayfa Limanı üzerinden İsrail ile hayata geçirmeye çalıştığı anlaşmaların ABD tarafından sekteye uğratılma endişesi, Çin için Suriye limanlarının önemini daha da artırmaktadır. Çin'in Suriye'deki limanlarda etkinlik kurması Bir Kuşak, Bir Yol projesinin doğu Akdeniz'deki işlerliği ve güvenliği için son derece kritiktir.

Haziran 2019'da Pekin'de ikincisi düzenlenen Uluslararası Bir Kuşak, Bir Yol Zirvesi'ne Suriye rejimi de davet edilmiştir. Zirveye rejimi temsilen Cumhurbaşkanlığı Politika ve Medya Danışmanı Buseyna Şaban katılmıştır. Şaban yaptığı açıklamada batılı ülkelerin İran, Irak ve Suriye arasındaki ekonomik, sosyal ve kültürel bağlantıyı koparmaya çalıştığı, buna karşın Çin'in başlattığı modern İpek Yolu projesinin ülkeler arasındaki bağları kurmaya yönelik bir inisiyatif olduğunu vurguladı. Dolayısıyla Suriye rejiminin, Bir Kuşak bir Yol projesini batı hegemonyasını kıracak alternatif bir girişim olarak gördüğünü söylemek yanlış olmaz. Suriye'nin Pekin'deki zirveye neden çağrıldığını ise Şaban, tarihi İpek Yolu'nun ana geçiş güzergahlarından olmasıyla açıklamış ve Suriye'siz bir İpek Yolu projesinin eksik kalacağını belirtmiştir. Suriye rejimi, bir taraftan projeye dahil ola-

bilmek için bütün niyetini ortaya koyarken bir taraftan da kendilerinin de bu projeye değer katabileceği argümanı ile Çin'in dikkatini çekmeye çalışmaktadır.

“
Yapılan planlamalar doğrultusunda, Bir Kuşak, Bir Yol projesi Suriye'yi bir geçiş güzergahı olarak kapsamamaktadır. Pakistan, İran ve Türkiye üzerinden geçmesi planlanan karayolu buradan Avrupa'ya aktarılacaktır. Dolayısıyla bu plana göre tarihi İpek Yolu güzergahlarından olan Mezopotamya ve Levant göz ardı edilmiş olarak gözükmemektedir.

”
Yapılan planlamalar doğrultusunda, Bir Kuşak, Bir Yol projesi Suriye'yi bir geçiş güzergahı olarak kapsamamaktadır. Pakistan, İran ve Türkiye üzerinden geçmesi planlanan karayolu buradan Avrupa'ya aktarılacaktır. Dolayısıyla bu plana göre tarihi İpek Yolu güzergahlarından olan Mezopotamya ve Levant göz ardı edilmiş olarak gözükmemektedir. Fakat durumun böyle olması seçenek değil, zaruretten kaynaklanmaktadır. Ticaretin altın kuralı mal güvenliği olduğu için projeyi riske atmamak adına gerekli olarak güvenli ve istikrarlı bölgeler tercih edilmiştir. Fakat nasıl ki tarihi İpek Yolu tek hat üzerinden ilerlememişse, yapılması planlanan bu yeni İpek Yolu da tek bir hat üzerinden ilerlemeyecektir. Karayolunu takip ederek

Avrupa'ya ulaşan bu İpek yoluna paralel olarak, Endonezya, Sri Lanka, Pakistan, Kenya ve Cibuti'deki ana limanlara uğrayarak Süveyş'ten Akdeniz havzasına açılacak olan bir deniz İpek Yolu da vardır. Hatta Çin üzerinden Rusya'ya uzanan buz İpek Yolu yine bu proje dahilindedir. Dolayısıyla ekonomi güvenliğinin sağlandığı noktada yeni bir ipek yolu güzergahının kurulmaması için hiçbir sebep yoktur. Öyle ki Çin, politik olarak belli bir istikrar seviyesine ulaşmaya başlayan Irak'la çok ciddi ikili ekonomik işbirliği anlaşmaları imzalamıştır. Bu işbirliği anlaşmaları bölgede sağlanacak istikrar ortamı ile modern İpek Yolu için kısa sürede yeni bir güzergâha dönüşebilir. Bunun için özellikle Suriye'deki kaosun son bulması istikrarlı bir ortamın oluşması zaruridir. Irak ve Suriye'yi de kapsayacak yeni bir İpek Yolu hattı, Çin için kara ve deniz güzergahlarına alternatif hibrit bir hat olma potansiyeline sahiptir. Bu hat Pakistan, İran ve Türkiye üzerinden geçen kara hattına entegre edilebileceği gibi Çin'in kullanımında olan Pakistan'ın Gwadar Limanı üzerinden Basra Körfezine ulaşarak Irak ve Suriye topraklarından geçip Akdeniz'e açılabilir. Ayrıca bu ikinci seçeneğin gerçekleşmesi durumunda Körfez ülkelerinin de Bir Kuşak, Bir Yol projesine aktif katılımı sağlanabilir. Her iki seçenek de modern İpek Yolu'na dinamizm kazandırabilecek potansiyeldedir. Bu hibrit güzergahın hayata geçebilmesi için gerekli tek şart; bölgenin ekonomi güvenliğini garanti altına alacak siyasi ve askeri istikrarın sağlanmasıdır. ■